

JUBILEUMSSKRIFT 2017

Östergötlands Spelmansförbund

90 år 2017

MÖTEN MED ÄLDRE ÖSTGÖTSKA SPELMÄN

Åren 1967-1975. Ett kåseri till arkivbilder i urval

DETTA ÄR INGEN HISTORIK. Årtal glömmer jag för det mesta ganska snart, har inga krokar i hjärnan för siffror. Se i stället historik av Brita Ehlert, införd i Östgötaspel nr 5/2007: Östergötlands Spelmansförbund 1927-2007. De sista tio åren fram till idag kanske andra som var med vill beskriva.

Däremot minns jag mycket väl intressanta människor, situationer, upplevelser, särskilt när musik och dans är inblandade.

När jag blev ombedd att skriva något till spelmansförbundets jubileumsskrift 2017, svarade jag ja, men på ett villkor. Att jag fick skriva ett kåseri/bildnotiser om de äldre färgstarka spelmän som jag mötte i slutet av 1960-talet och början av 1970-talet. Spelmän som hade levat med folkmusiktraditionen efter förra sekel-skiftet, musik med rötter långt tillbaka. En tid när stora delar av Sverige förändrades i grunden - politiskt, industriellt, socialt, inte minst genom inflyttning till städerna.

De äldre spelmän jag lärde känna som ny i spelmansförbundet, de hade så mycket intressant att berätta och spelade så bra musik. Många av dem är nu borta, men minnen av dem och deras spelsätt/låtar lever kvar. Bilderna och texten i den här skriften är till deras ära.

En enda bild från före min tid har jag tagit med - Spelmansförbundets 20-årsfirande 1947, som Ingemar Lindstrand så livfullt beskrev. Den lilla historien vill jag inte undanhålla er.

Linköping november 2017

Miriam Berger

Redigering: Barbro Wijma

Arbete med foton och arkivmaterial: Hans Norberg och Eric Hammarström

Ansvarig utgivare: Isabell Svärdmalm

SPELMANSFÖRBUNDETS 20-ÅRSJUBILEUM I FINSPÅNG 1947

- Allspel direktsänt i Sveriges Radio

Till vänster: Radioinspelning pågår, kolla mikrofonerna. På bilden syns bl.a. Allan Manneberg, Ivar Hultqvist, en av bröderna Ingvaldsson och Ingemar Lindstrand (den unge killen med smala vader närmast kameran). Ingemar Lindstrand hade tydligen övernattnat i en telefonkiosk enligt Per-Arne Hultqvist, son till Ivar. Bilden kommer ur Ivar Hultqvists samling i ÖSF:s arkiv.

*Bildtext: Eric Hammarström.
Fotograf okänd.*

*Till höger: Ingemar Lindstrand, 1920 – 2017.
Foto: Eric Hammarström.*

20-ÅRSJUBILEUM 1947 forts.

Ingemar Lindstrand hade många strängar på sin lyra, han var spelman, sångare, berättare, skribent. Se Håkan Waséns artikel, senast införd i Östgötaspel nr 3/2017. Ingemar hade sinne för humoristiska situationer.

Ungefär så här berättade han för mig om förbundets jubileum 1947: "När jag var ny medlem i förbundet 1945 blev jag väl mottagen, jag tillhörde då de yngsta. År 1947 skulle förbundet fira sitt 20-årsjubileum, med inbjudna från när och fjärran, och jag blev inbjuden att delta. Sveriges Radio skulle direktsända allspelet och andra uppspelningar, och hade sänt en reporter/tekniker till Finspång. De flesta närvarande spelmännen var inte

så vana vid den sortens formaliteter. Jag hade ordnat en del evenemang i mitt yrkes- och föreningsliv, så jag försökte hjälpa till att samla ihop dem på scenen, en dansbana med bra svikt. Ingen större förövning hade gjorts, och reportern började se oroad ut. I sista stund före direktsändning kom ännu ett par spelmän upp och började grundligt och gnisslande stämma fiolerna, medan direktsändningen gick igång på utsatt tid. Svetten lackade på radioreportern. Allspelet gick i alla fall bra, till ackompanjemang av spelmannens kraftiga fotstamp på dansbanan, i lätt otakt."

BUSKSPEL GUNNAR BERGSTRÖM OCH TUVE CARLSSON på spelmansstämma i Regna

Roligt buskspel på spelmansstämma i Regna Hembygdsgård 1982! I förgrunden Gunnar Bergström t.v. och Tuve Carlsson t.h, två av spelmansförbundets storspelmän under 1960-1970-talen. Till vänster bakom Gunnar Bergström står Bo Lanhammar, i styrelsen under 1970-talet, till höger bakom Tuve Carlsson står Kerstin Lörström, i styrelsen under 1980-talet. I mitten Miriam Berger, i styrelsen under 1970-talet (även redaktör för Östgötapolskan, föregångare till dagens Östgötaspel).

Foto och fakta i bildtext: Eric Hammarström.

OMTUMLANDE MÖTE MED SPELMANSFÖRBUNDET

En hösteftermiddag 1967 (tror jag det var) fick jag som 26-årig fiolspelare följa med en bekant från Vreta Kloster Kammarorkester till hösträff (kanske årsmöte) på Mjällerungsgården i Valla, nära Gamla Linköping. Jag hade upplevt sång och musik sedan barndomen, hade sjungit i kör och tyckte om att sjunga visor. Jag hade dansat gammaldans och modernt, eftersom en släkting var en av dem som startade Arne Harges Orkester, jag hade "buggat" på skoldanserna i gymnasiet. Det som kallas "folk-musik" hade jag också stött på en del genom amatörmusiker i familjen och i fiolundervisningen på musikskolan. Men det som väntade mig den där höstdagen med spelmansförbundet kom att förändra mitt liv.

Vi gick in genom den bastanta ytterdörren till det gamla röda huset och kom in i en mindre hall. Den var full av fiolspelande äldre herrar, ingen använde noter. En man med stor pondus stod vänd mot de övriga och ledde ett livligt, tätt samspel - senare lärde jag känna honom som en av förbundets riksspelmän, **Bengt Carlsson från Norrköping**. Det lät klangfullt, livfullt och bra! Oj, tänkte jag. De var helt inne i låten och lät sig inte störas av vår ankomst. Vi gick in i kapprummet genom en dörr till höger.

Mitt bland rockar och ytterskor stod två andra äldre fiolspelande herrar, tätt vända mot varann som tuppar, de spelade så hartset rök och stråktaget lossnade, helt klart ville de överglänsa varandra. Jag hade aldrig hört något liknande, det svängde något otroligt, de spelade med sådan känsla och glöd. De där två lärde jag också känna senare, även de hörde till förbundets portalfigurer: **Tuve Carlsson från Finspång och Gunnar Bergström från Norrköping**. Jag blev stående trollbunden en lång stund och lyssnade. Dörren mellan hallen och kapprummet gick upp ideligen, men båda grupperna spelade bara på, trots kakafonin med låtar i olika tonarter!

Jag visades förbi spelgruppen i hallen in i en stor vacker sal, där framdukning av porslin och glas pågick. Två äldre damer arbetade med att få fram medhavd, hemlagad buffémat på bordet. Dessa damer visade sig höra till förbundets stötspelare, jag lärde känna dem som Svea Carlsson, (gift med spelledaren Bengt Carlsson i hallen) och Ingegärd Carlsson (gift med Tuve Carlsson i kapprummet).

En kris uppstod strax i salen, en av dem ropade uppfordrande ut genom halldörren.

"Var är förbundsspriten?" "Förbundsspriten" visade sig (efter uttryckning hem till någon medlem) vara en kartong med dryckesvaror, inköpt för förbundets medel och förvarad "hemma-hos" mellan träffarna. När alla hade anlant och kartongens innehåll dukats

OMTUMLANDE MÖTE forts.

fram, följde kvällsmat i hög stämning. Framträdande av olika spelmän vid borden, och så ett flera timmar långt intensivt spelande i smågrupper överallt i huset. Våldigt många låtar påminde om den barockmusik som jag då var, och fortfarande är, så förtjust i att lyssna på och försöka spela. Någon låt lyckades jag till och med snappa upp delar av under kvällen (hade ju vuxit upp med gehörsmusik i familjen).

Omtumlad bestämde jag mig ganska snart för att det här sättet att spela måste vara betydligt roligare än att sitta i orkestern och spela symfoniska andrastämmor, även när det var i något vackert verk av Mozart. Barockmusik fick vi ju aldrig spela i orkestern. Så jag gick med i Östergötlands Spelmansförbund, jag tror att det var 1968. Genom åren lärde jag där känna - bland många andra - de spelmän som jag ska berätta något lite om på de följande sidorna.

TUVE CARLSSON, FINSPÅNG

Född i Kullersta 1913, uppvuxen i Doverstorp, tredje generationen spelman och fiolbyggare. Han dog i Finspång år 2011, på sitt 98:e år.

Min - och många andras - första förebild som folkmusiker.

Det är svårt att kort beskriva en så mångsidig person som Tuve Carlsson. Han var barn nummer elva till fiolbyggaren/finsnickaren Alfred Carlsson (1864 - 1958) och hjälpte som ung till i hans verkstad för möbelsnickeri och fiolbygge. Det var en hård skola, berättade Tuve. - Att lägga faner med varmlim var som en hjärtoperation, man måste vara helskäppt och exakt i allt man gjorde. Och jag fick lära mig fiolbygge genom att reparera fioler, det dröjde länge innan jag kunde bygga någon själv. Dessutom lärde jag mig spela fiol, många duktiga spelmän besökte verkstaden, bland andra de välkända Lindblom och Boström. Det var ofta spelmansträffar där.

Jag lärde känna Tuve Carlsson och hustrun Ingegärd (med barn) mycket väl. Det började med att jag en iskall och snöig vinterkväll tog bussen tur och retur till Finspång för att hämta den nybyggda fiol (daterad 1967) som jag beställt av Tuve. Blev mottagen med öppna armar av familjen och det var starten till vår långa vänskap. Genom åren fick jag göra väldigt många långa besök i deras hem, tack vare att Bertil Johansson i spelmansförbundet hade bil och körde dit. Både Tuve och Ingegärd tyckte om att berätta om gamla tider, det blev långa, lärorika samtal. På senare år fick kontakten, av hälsoskäl på båda håll, ske via telefon och brev/kort.

Tuve var känd storspelman i sin krafts dagar, han spelade den ena fina polskan svårare än den andra. - Tonerna ska trilla i fraser som ärter på en bricka, brukade han säga. Han hade också många fina valser, hambopolketter, marscher med mera. Och han använde ibland olika stämningar: förutom G-bas kunde det bli A-bas, D-bas, B-bas! - och så AEAE och

"näckstämningen" AEACiss. Så småningom lärde jag mig spela med de flesta, dock inte D-bas. Och inte B-bas, jag gillade inte B-dur. Han berättade alltid mycket och livligt kring låtarna och gamla spelmän. Jag fick också lära mig rullstråk och tog till mig en del av hans gamla spelmanskomp, han "chiffonjerade" klangfullt i breda, rullande ackord över flera strängar. Det hade han lärt sig som mycket ung när han spelade på bröllop och till dans i hembygden, tillsammans med spelmanen "Store Magnus". Dubbelsträngspel med stark bordun (som prövades under 1970-talet) gillade han inte, "så där har vi aldrig spelet i Östergötland", var hans kommentar till det.

Vid spelmansförbundets träffar var Tuve alltid en av centralfigurerna, mycket tack vare sin förmåga att stötta melodispelet. Och när han kom igång och tyckte att vi spelade bra, så kunde han utbrista: "Ni spelar som änglar era djävlar!".

Spelmansförbundet gav ut ett nothäfte med Tuves

egna låtar på 1970-talet, med hans egna kommentarer som jag hade skrivit ned. En av sina låtar skänkte han till spelmansförbundet, att spelas fritt av alla medlemmar: "Spel-Tuves gånglåt", även kallad "På återseende".

Han var i grunden mycket naturintresserad och poetiskt lagd. När han gjorde sina låtar kom inspirationen ofta från naturen. Jag är glad att jag fick en G-moll-polska dedicerad till mig. Ingegärd kunde hans låtar utan och innan, även om hon inte var musiker, men hon hade dansat till dem i sin ungdom,

det var så de träffades. Tuve hade även ett förflutet som orkestergitarrist i dansband, han brukade kallas för "Fin-spångs Sonny Swinger"

Tuve Carlsson, till höger, i full action på sin 70-årsfest 1983. Till vänster den färgstarke munspelaren Harald Norrman, den yngre Tuve var morbror till Harald! (Tuve hade 10 äldre syskon). De spelar här till dans, underhåller med någon visa, berättar anekdoter. Fotograf okänd.

TUVE CARLSSON forts.

När Tuve hade ett fiolbygge på gång vid det lilla arbetsbordet (fullt av egentillverkade fiolverktyg) i sovrummet, så fick jag på köpet också viss insikt i det hantverket. Jag videofilmade honom där vid flera tillfällen med en fiol i olika stadier. Tuve beskrev vad han gjorde

och varför, och videobilderna blev mycket bra. Tyvärr var det glappkontakt på mikrofonen under större delen av tiden, jag var ingen van filmare och hade glömt att kolla ljudet. Han fick prata in på ljudband efteråt. En av mitt livs värsta tabbar!

ALLAN & ANSELM HELLSTRÖM, Lyngsjöhagen, VIKBOLANDET

Födda 1904

Allan dog 1984, Anselm dog 1993

Tillhör mina - och många andras - främsta förebilder som folkmusiker.

Tvillingbröderna Allan och Anselm Hellström på trappan till boningshuset vid föräldragården Lyngsjöhagen. Foto: Eric Hammarström.

Spelmännen Hellströms liv och musik är väl dokumenterade. Nothäftet "Låtar efter Pelle Fors", med förord av Bertil Johansson, gavs ut 1977 av Östergötlands Spelmansförbund i samarbete med Folkungagillet, även en studioinspelning gjordes med häftets låtar. Önskar bara att de hade spelat in deras livfulla spel hemma-hos, i stället för på löpande band i studio! Sedan kom skriften "Spelmännen Hellström - Berättelser och låtar från Vikbolandet", utgiven av Stadsmuseet i Norrköping 1991; av Anselm Hellström, Erik Pettersson, Kerstin Pettersson, Brita Ehlert, Kurt Ehlert, Svante Schöblom (notskrift), Anders Lindman (utskrift). Foto: Eric Hammarström, samt familjebilder. Hellströmarna finns också filmade och inspelade av många andra genom åren och de fick många utmärkelser. Jag skriver därför inte om sådana fakta, utan om mina tidiga upplevelser av kontakten med dem och deras fascinerande musik.

Tvillingbröderna Allan och Anselm Hellström och

deras äldre syster Astrid lärde jag känna tidigt under 1970-talet. De hade levat nästan hela sitt liv långt ute på Vikbolandet i den gamla föräldragården Lyngsjöhagen, med avbrott för militärutbildning, och en termin för Anselm på Lunnevals folkhögskola. Allan var hemma och skötte gården och djuren. Bröderna spelade ofta i bygden vid fester och till folkdanslaget. Eftersom jag inte hade körkort, var jag beroende av skjuts dit ut, oftast med spelmansförbundets dåvarande ordförande, Bertil Johansson. Det blev många turer under 1970-talet, minst en gång i månaden. Om det dröjde lite längre till nästa besök, brukade bröderna vid någon spelträff ta kontakt och säga med en mun: Vägarna till Vikbolandet är bättre nu! På den tiden var de inte alls lika välkända som de blev senare, även om äldre östgötaspelmän förstas kände till dem, och de hade blivit inspelade av Märta Ramsten redan på 1950-talet. Yngre spelmän fick upp ögonen för dem, när vi började hämta bröderna till 1970-talets spelmansstämmor, och för att spela vid spelmansförbundets populära kurser under 1970- och 1980-talet. År 1982 blev de riksspelmän i Linköping.

Mötena med de tre syskonen Hellström var som att nedstiga i en annan tid, långt från livet i Linköping med omnejd på 1970-talet. Jag har sedan barnsben varit van vid och intresserad av att umgås med äldre människor, de har alltid något spännande att berätta. Storasyster Astrid var mycket reserverad inför nya besökare hos Allan och Anselm, men jag fick omedelbart fin kontakt med dem alla tre. Alla var berättarglada. Tvillingar, som bröderna var, så hände det ofta att den ene började en mening som avslutades av den andre! Först satt vi bra länge i salen och drack kaffe och pratade om deras liv förr och nu. Om fadern Finnmark, om Pelle Fors som denne lärde sig spela av, om andra spelmän i deras trakter, om vad som dansades förr, de visade till och med några danssteg.

Allan och Anselm Hellström spelar vid en spelträff, slutet av 1970-talet. Foto: Kurt Widin.

ALLAN och ANSELM HELLSTRÖM forts.

Och visor - genom att själv sjunga fick jag dem också att sjunga några visor från förr.

När vi hade pratat upp oss ett par timmar var det dags att ta fram fiolerna - vilka roliga stunder! De spelade som en enda person på vissa låtar, på andra kom-pade Anselm. Jag lärde mig många, många låtar på gehör av dessa mästare. Mest förtjust var jag i deras ovanliga polskor, inte minst de i mollartade tonarter, ofta var de efter fadern Finnmark och hans läromästare Pelle Fors. Gubbstötarna och valsarna var också roliga att spela. Allan verkade ha samma smak som jag - jag tyckte alltid bäst om de låtar han föreslog. Och av låtar som de själva hade gjort tyckte jag Allans var finast att spela. Det var inte lätt att spela ihop med dem, musiken och spelsättet var annorlunda än de flesta andras. Men hur det nu var - efter många träffar satt låtarna där, med "blåtoner" och allt.

Tre gånger har jag i supernervöst tillstånd försökt mig på att spela upp för Zornmärkesjuryn. Hellströmarnas låtar i min tappning fick vid ett tillfälle en medlem i Zornmärkesjuryn att kommentera: "Sånt där ska du inte hålla på med, det tillhör en annan tid, gå hem och spela D-dur". Jag som inte ens brydde mig om låtarnas tonarter! Jag spelade Hellströms-låtarna helt på gehör, så som Allans och Anselms spel automatiskt hade gått in i mina öron. Men, en annan medlem i samma jury kom strax efter och sa: "Du ska veta att man kan ha olika åsikter!" Inga fler Zorn-uppspelningar för mig, även om jag genom åren lyckats knappa till mig två diplom och en samspelsmedalj i silver (Stöde). Allan gillade förresten inte heller att spela för Zornmärkesjuryn. När vi sågs vid uppspel i Södertälje 1973, sa han efteråt lakoniskt: "Stelle sej på den där brottermatta...". Det sa allt.

Hellströmarnas låtar försöker jag än idag spela som de präglades in i mig under 1970-talet, bäst går det om jag får spela med Eric Hammarström, som på djupet har studerat deras spelsätt.

När Allan avled efter en stroke 1984 var sorgen stor. Jag hade besökt honom på vårdhemmet, spelade hans vals och hans prispolska för honom, medan tårarna stilla rann på hans kinder. Jag har varit med och spelat vid alla tre syskonen Hellströms begravningar. Jag tän-

ker också att det var tur att jag besökte Anselm en av de första veckorna efter Allans död. Han verkade helt deprimerad (inte konstigt) och ville inte spela mera, när inte spelkompisen Allan längre fanns med. Jag lyckades övertyga honom om att Allan säkert inte ville att han skulle sluta, och sa: "Nu tar vi fram fiolerna och spelar några låtar för Allan i sin himmel". Därmed hade Anselm övervunnit tröskeln och tog upp spelet igen. Under åren fram till sin död spelade han bättre än han någonsin hade gjort och fick besök av många yngre och äldre spelmän. År 1988 tilldelades han Zornmärket i Guld, i Skara.

Sedan 1993 är Anselm också borta. Men minnet av Bröderna Hellströms tillsammans personlighet finns kvar. Och deras låtar och spelsätt lever vidare i många olika versioner hos många östgötaspelmän.

Anselm Hellström.
Foto: Eric Hammarström.

NÅGRA SPELMANSPROFILER

Jag mötte dem när jag var ny i spelmansförbundet i slutet av 1960-talet - början av 1970-talet. Många av dem finns inte heller i livet längre, jag inser nu att jag börjar tillhöra inventarierna.

GUSTAF WETTER, Sörmland

En av de kända spelmän som var med och grundade vårt spelmansförbund var **Gustaf Wetter från Sörmland**. Om bildandet finns mycket att läsa, bland annat i Brita Ehlerts tidigare historik. Gustaf Wetter var ett original, som också ägnade sig åt folkmusikforskning och dokumentation. Han var känd för att leda spelmanståg genom att vifta med stråken i luften så att alla skulle gå och spela i takt. Han besökte ibland Östergötland under min första tid i Spelmansförbundet, bland annat vid en träff i Norra Vi i maj 1972, jag var med och kommer mycket väl ihåg honom.

Gustaf
Wetter.
Foto-
graf
okänd.

SPELTRÄFF NORRA VI, MED ERIC HAMMARSTRÖM, 10 ÅR

I Norra Vi 1972 deltog också **spelmanslärlingen Eric Hammarström**, som då var tio år. Det första "spelmansbarnet" jag minns från min första tid i spelmansförbundet. Redan igång med att spela låtar, som vi ser här! Han hade även tidigare varit med sin pappa Lars-Eric Hammarström på någon träff i Linköping. Han ställdes på en stol och spelade, helt orädd och redan duktig på fiolen. De övriga på bilden från Norra Vi är från vänster Olov Albert Karlsson (Eric's dåvarande fiol-lärare, tillika kommunal musikledare i Söderköping), Sölve Jonsson, Håkan Kihlberg och Gulli Lundmark. Eric har i Östgötaspel nr 3/2017 berättat om sin utveckling från barnspelman till riksspelman och folkmusikforskare.

Söderköpines Spelmansläg 1972. Familiebild Hammarström.

CeGe LINDQVIST, Kisa - vår förste ordförande 1892 -1991

Här spelar spelmansförbundets förste ordförande CeGe Lindqvist i Kisa, på en spelmansstämma i Gamla Linköping, i början av 1970-talet. CeGe var en av de östgötska, samtida, så kallade "Spel-Qvistarna" - Ivar Hultqvist, CeGe Lindqvist och Harry Holmqvist. Jag besökte CeGe flera gånger i hemmet i Kisa. De spelade även till folkdanslag, många gjorde det.

Dessutom hade jag nöjet att träffa hans son Sigvard Lindqvist med hustru Maj-Britt i Bottens folkskola, Regna, under ett antal år, när de och byalaget ordnade populära grötfester med spel och dans vid Trettonhelgen, tillsammans med sina döttrar Anna och Anita.

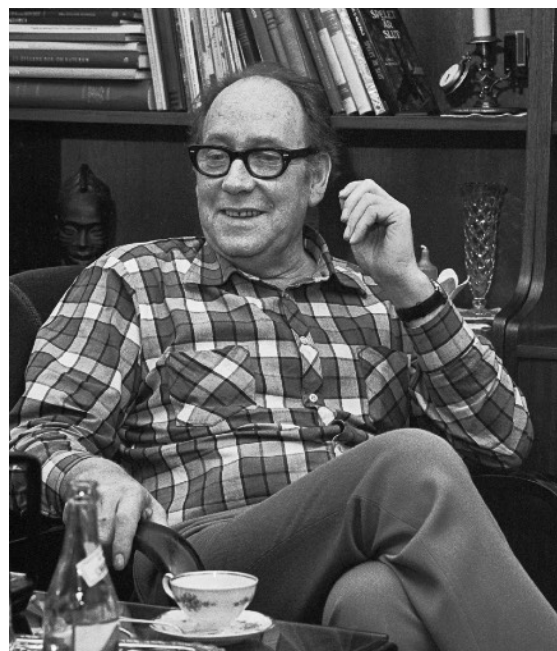
Foto: Per Svensson, Kisa.

BENGT CARLSSON, Norrköping 1915 - 1992

SPELTRÄFFAR. När jag började i Östergötlands Spelmansförbund i slutet av 1960-talet, så var Riksspelman Bengt Carlsson ordförande/spel- ledare. Bengt Carlsson var en framstående spelman, känd i stora delar av Sverige. Hans rullstråk var kraftiga och klingande och han hade en enorm repertoar. På de olika orterna ordnades spelträffar.

Jag hade i slutet av 1960-talet träffat nästan jämnåriga fiol- och blockflöjt-spelande Ingrid Freij (f. 1946, nu gift Ross). Hon och jag var de enda spelande kvinnliga medlemmarna inom synhåll. Dessutom var vi ganska mycket yngre än de spelgubbar vi träffade. Vi hade fått var sitt häfte med Låtar från Östergötland (utgivet av förbundet 1962), detta och notställ tog vi med oss till spelträffarna i Linköping och Norrköping. Träffarna leddes av Bengt Carlsson. Jag minns också tydligt den skicklige spelmannen Gunnar Bergström från Norrköping, som gärna spelade snabba svåra låtar.

Spelgruppen spelade med förtjusning låt efter låt i hög hastighet. Vi frågade vilken nästa låt som skulle spelas (dum fråga, ingen hade ju någon spellista att gå efter!) och fick ett låtnummer att leta reda på. Innan vi ens hade hittat dit, så hade spelet kommit igång. Ibland väntade de på att vi skulle hitta rätt sida och Bengt Carlsson sa: "Nu gubbar spelar vi saktare så fleckera hinner med". Och så spelade de precis lika fort som vanligt - de kunde nog inte spela sakta. Det var så vi lärde oss spela folkmusik. Kurser med utlärnig i lugn takt, repris för repris, var inte uppfunnet på den tiden.

*Bengt Carlsson vid fiket.
Foto: Eric Hammarström.*

GUNNAR BERGSTRÖM, NORR-KÖPING 1906 - 1991

Se foto på sida 2.

Gunnar Bergström tillhörde storspelmännen som jag minns särskilt väl från mina första år som medlem. Han var känd för sitt snabba intensiva spel. När jag väl lärt mig en del låtar och hur praxis var, så var det mycket roligt att försöka spela tillsammans med honom och andra på träffarna.

Han var snabb i repliken också, och när vi stämde instrumenten brukade han ibland säga:

- Å en fler än fem så behöver'en ente stämme.

Han och andra spelmän åkte sommartid iväg på större spelmansstämmor runt om i Sverige - därför är till exempel Amerikanarn och Sensommarvalsen spridda i många landskap, även i Norge. Jag fick följa med en grupp till Bodastämman och Delsbostämman 1972.

Vi hade folkdräkter på oss förstås, det var vanligt att ha det om man kunnat skaffa sig en. På tunet i Boda Hembygdsgrupp spelade vi en liten grupp östgötar och fick mycket applåder och jag stod väl och såg allmänt nöjd ut. Efter första låten gjorde Gunnar en liten avkrok framför mig, och väste högljutt, i skydd av keps och solglasögon: TACKA PUBLIKEN....

I Delsbo skulle östgötagruppen spela upp på scenen och då vågade jag inte vara med, så jag satte mig på första bänk. Det blev en del historier och en rad låtar. Innan den första drog igång, sa Gunnar som var ledare: "I Östergötland spelar vi raskt" och så bar det av i ett rasande tempo. Stormande applåder från publiken efteråt. Det var också Gunnar som i ett radioprogram i början sa att "hos oss spelar vi bare östgötalåtar" och 30 minuter senare, i programslutet: "Först spelar vi östgötalåtar, men sen blir det mest dalalåtar."

RAGNAR "Ragge" ANDERSSON, Slottet, Åtvidaberg 1915 - 1997

När jag blev sekreterare i spelmansförbundet på 1970-talet, så ingick i mina självpåtagna plikter att se till så att alla spelmän trivdes vid våra träffar. Ibland hann jag inte spela så mycket själv, däremot blev jag ju bekant med de flesta medlemmarna som deltog. Ragge, dvs Ragnar Andersson med hustru Märta var lantbrukare på gården "Slottet" i Åtvidabergstrakten, var en spelglad medlem med en genuin spelmansrepertoar. Jag brukade skicka julkort och vykort från resor till Ragge, och även till Tuve Carlsson och Bröderna Hellström och ett par till. Ragge uppskattade tydligen detta, han ringde alltid och tackade när han fått korten. Det gick till ungefär så här:

- Ja häj du, då ä Ragge. Tack för kortet. Här är det inget vidare, jag kommer inte iväg på några spelningar längre, det är ingen som har tid å hämte mej. Men ja spelar ju bra för mej själv också osv osv osv, (utan avbrott i några minuter). Och sedan abrupt: Ja häj då.

Jag blev glad när några yngre medlemmar senare gjorde skivan Gränslåtar med Ragge på Slottet. Det var Pelle Jensen och Bengt Ståhlbom, som insett att han var värd att dokumentera.

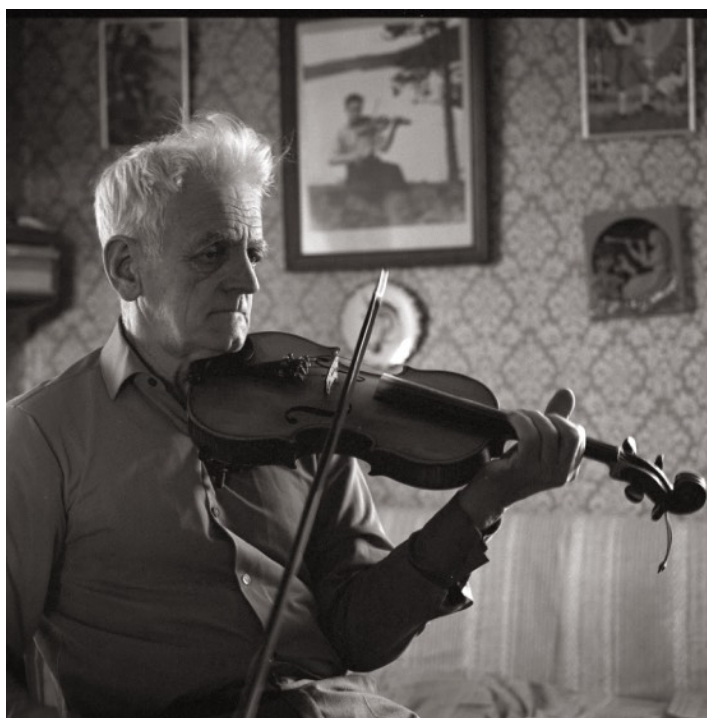

Foto: Eric Hammarström

TRE GLADA HERRAR i Linköping

Från vänster:

Vice ordf. BO LANHAMMAR, 1923--2012

Ordf. BERTIL JOHANSSON, 1919--2007

AXEL NILSSON, spelledare (dog 1982)

I styrelsen ingick jag som sekr. till slutet av 1970-talet/del av 80-talet.

Ideerna var många i början av 1970-talet. Styrelsen var aktiv och planerade olika satsningar inte minst på ungdomar. Bland annat ordnades från 1972 en rad uppskattade och mycket välbesökta spelmansstämmor i Gamla Linköping, i samverkan med Folkungagillet. Bertil Johansson och Axel Nilsson var också ledande spelmän inom Folkungagillet; även jag lärde mig spela till dans där under 1970-talet. Spelmansförbundet startade också tidskriften Östgötapolskan tillsammans med Folkungagillet. Utgivning av noter påbörjades. Spelkurser planerades.

Fotograf okänd.

MARGARETA HÖGLUND, SANDUDDEN, FINSPÅNG, f. 1936

År 1973 kom till min stora glädje Margareta Höglund med som medlem, hon var från Dalarna - hon behövdes för att bryta mansdominansen. Senare blev också flera kvinnor/flickor medlemmar. Vi hade mycket roligt tillsammans. Bland annat tyckte vi båda om att sjunga visor, och senare under 1970-1980-talen arbetade vi med ett gemensamt visprojekt, ballader och dokumentation. Båda var vi också intresserade av att spela för och dansa med mindre barn. Margareta drev tidigt ett viktigt skolprojekt kring spel, sång och dans i Finsspång, jag gjorde senare något liknande i Linköping. Hon gjorde en viktig insats för att sprida kunskap om ackordcitrån som folkmusikinstrument - hon bodde granne med uppfinnarens hus. Hon ordnade många kurser i cittraspel och blev en förebild. Hon är också dansintresserad, vi träffades senare i ett stort dansprojekt. Men det var inte före 1975, så det får bli en annan historia!

Margareta Höglund till höger och dottern Karin Höglund till vänster.
Foto: Eric Hammarström.

Pelle Björnlert, Boxholm blev tidigt medlem i ÖSF och intresserad av Bröderna Hellström och Pelle Fors. Riksspelman på östgötalåtar vid 19 års ålder, kanske mest känd för sitt dansanta och fantasirika spel. Idag Guldspelman för sina stora insatser. Stor förebild för östgötska spelmän, inte minst vad gäller spel till dans. Bengt Löfberg blev hans mentor. Fick ÖSF:s förtjänsttecken i guld 1990.

Bengt Löfberg, Fagerhult Småland. Blev tidigt riksspelman på smålandslåtar. Är idag Guldspelman för sina stora insatser för folkmusiken i hela sydöstra regionen. Har medverkat vid många spelmansstämmor, kurser och träffar som inspiration för även våra medlemmar. Fick ÖSF:s förtjänsttecken i guld 1990 och är hedersmedlem.

Eva Löfberg, Fagerhult, Småland, har också medverkat vid våra spelmansstämmor sedan tidigt 70-tal. Hon är en skicklig fiolspelman, dansare och känd förebild som vissångerska. Dessa tre har ingått i den stora grupp dansare och spelmän från sydöstra Sverige som i många tiotals år rekonstruerat slängpolska på fläck.

Spelmansstämma i Gamla Linköping i början av 1980-talet.
Från vänster Pelle Björnlert, Boxholm; Eva Löfberg, Fagerhult;
Bengt Löfberg, Fagerhult.
Foto: Per Svensson, Kisa.

Fler spelmansprofiler, tidigt 1970-tal:

Erik Pettersson Norrköping; Kurt Widin Linköping; Lars-Erik Redin Ödeshög; Josef Kryander Motala; Henry Höög Norrköping; Bengt Stenqvist Norrköping; Per Rosenqvist Ringarum; Nils JubergVadstena.

Jag har säkert glömt några tidiga spelmän, som jag träffade - minnet börjar gråna, precis som jag.

1970-talets mitt: Många ungdomar spelade! År 1975 hade förbundet förnyats - vi var då 170 medlemmar, 40 personer under 25 år! Några hade varit med sedan barnsben och blev spelmän själva, flera till och med riksspelmän som t.ex:

Karin Höglund, Lisa Arnerdal (Hellsten/Reuber), Eric Hammarström, Karin Ohlsson - Hedlund, Lena Ohlsson - Germundsson, och med sedan tonåren Pelle Björnlert, Boxholm.

Andra som var med och spelade: Ingmarie Johansson - Orest, Eva Nyrinder, Stefan Nyrinder, Hans Juberg, Tina Ragnar.

DÄR SLUTAR JAG MINA MINNEN från 1960-talets slut - fram till 1970-talets mitt.

Därefter finns många fler aktiva medlemmar i olika åldrar som kan ge sina viktiga bidrag till hur Östergötlands Spelmansförbund har utvecklats fram till våra dagar. **Jag lämnar ordet till dem!**

*Linköping november 2017
Miriam Berger*